

אל תונו

ויקרא פרק כה, יד-יז

(יד) וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תונו איש את אחיו: (טו) במספר שנים אחר היובל תקנה מאת עמיתך במספר שני תבואת ימכר לך: (טז) לפי רב השנים תרבה מקנתו ולפי מעט השנים תמעט מקנתו כי מספר תבואת הוא מכר לך: (יז) ולא תונו איש את עמיתו ויראת מאלהיך כי אני יקוק אלהיכם:

- איך מגדירים מחיר אובייקטיבי?
- הוא הסכים למחיר
- מקח וממכר בהגדרה המוכר מנסה להרוויח – האם מקבלים את היסוד של כלכלת שוק ושוק חופשי?

מהותו של איסור אונאה

תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף סא עמוד א

אמר רבא: למה לי דכתב רחמנא לאו ברבית, לאו בגזל, לאו באונאה? צריכי. דאי כתב רחמנא לאו ברבית - משום דחידוש הוא, דאפילו בלוח אסרה רחמנא. ואי כתב רחמנא לאו בגזל - משום דבעל כרחיה, אבל אונאה - אימא לא. ואי כתב רחמנא לאו באונאה - משום דלא ידע דמחיל. חדא מחדא לא אתיא, תיתי חדא מתרתיה. הי תיתי? לא לכתוב רחמנא לאו ברבית, ותיתי מהנך - מה להנך שכן שלא מדעת, תאמר ברבית דמדעתיה. **לא לכתוב רחמנא לאו באונאה, ותיתי מהנך - מה להנך שכן אין דרך מקח וממכר בכך. אלא לא לכתוב רחמנא לאו בגזל, ותיתי מהנך; דמאי פרכת? מה לרבית שכן חידוש - אונאה תוכיח, מה לאונאה שכן לא ידע ומחיל - רבית תוכיח. וחזר הדין, לא ראי זה כראי זה, ולא ראי זה כראי זה, **הצד השווה שבהן שכן גוזלו** - אף אני אביא גזל! אמרי: הכי נמי. - אלא לאו בגזל למה לי - לכובש שכר שכיר.**

למה אין לוקיין על איסור אונאה?

טור ריש ס' רכז

**ואין לוקיין עליו לפי שבכלל לאו דלא תגזול הוא דניתן להשבון
שהמאנה את חבירו חייב להחזירו.**

למה חייב להחזיר דמי אונאה?

פני יהושע נז א

ונראה לי דבאמת לענין איסורא אפילו בקרקעות אסור להונות לכתחלה והא דממעטינן להו הכא מאונאה היינו דלאו דלא תונו לא קאי עלייהו וממילא דלא ניתן להשבון להחזיר האונאה דהא קי"ל [תמורה ד' ע"ב] כל מאי דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני ומהאי טעמא אפילו באונאת מטלטלים היה ראוי לומר שלא להחזיר האונאה אלא דאפשר דכיון דקאי בלאו דלא תונו הו"ל כגזל ומרבינן לה להשבון מוהשיב את הגזילה. ובאמת תמיה לי שלא מצינו בשום מפרש או פוסק איזה טעם מנא לן דאונאה ניתן להשבון, ובשלמא ביתר משתות דהוי ביטול מקח י"ל דלא צריך קרא אלא דמסברא אמרינן דהוי כעין מקח טעות, אלא בשתות דקי"ל קנה ומחזיר אונאה קשה ממה נפשך אי משום מקח טעות יתבטל המקח ואי משום קרא דלא תונו הא קי"ל דכל מאי דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני וכן הקשו התוספות לקמן פ' המקבל [קט"ו ע"א ד"ה וחייב] גבי חובל רחיים ורכב, אלא על כרחך דכיון דעובר בלאו קרינן ביה והשיב את הגזילה ומהאי טעמא כתב הרמב"ם ז"ל [פי"ב מהל' מכירה ה"א] דאין לוקין על אונאה דהו"ל ניתק לעשה.

איסור אונאה

דין בפני עצמו

מדין גזל

פנ"י – למה צריך
לשלם? בגלל
שכלול בוהשיב את
הגזילה

טור- עובר על לא
תגזול

רבא ב"מ סא- לאו
באונאה גזל ורבית
למה לי

איסור אונאה

דין בפני עצמו

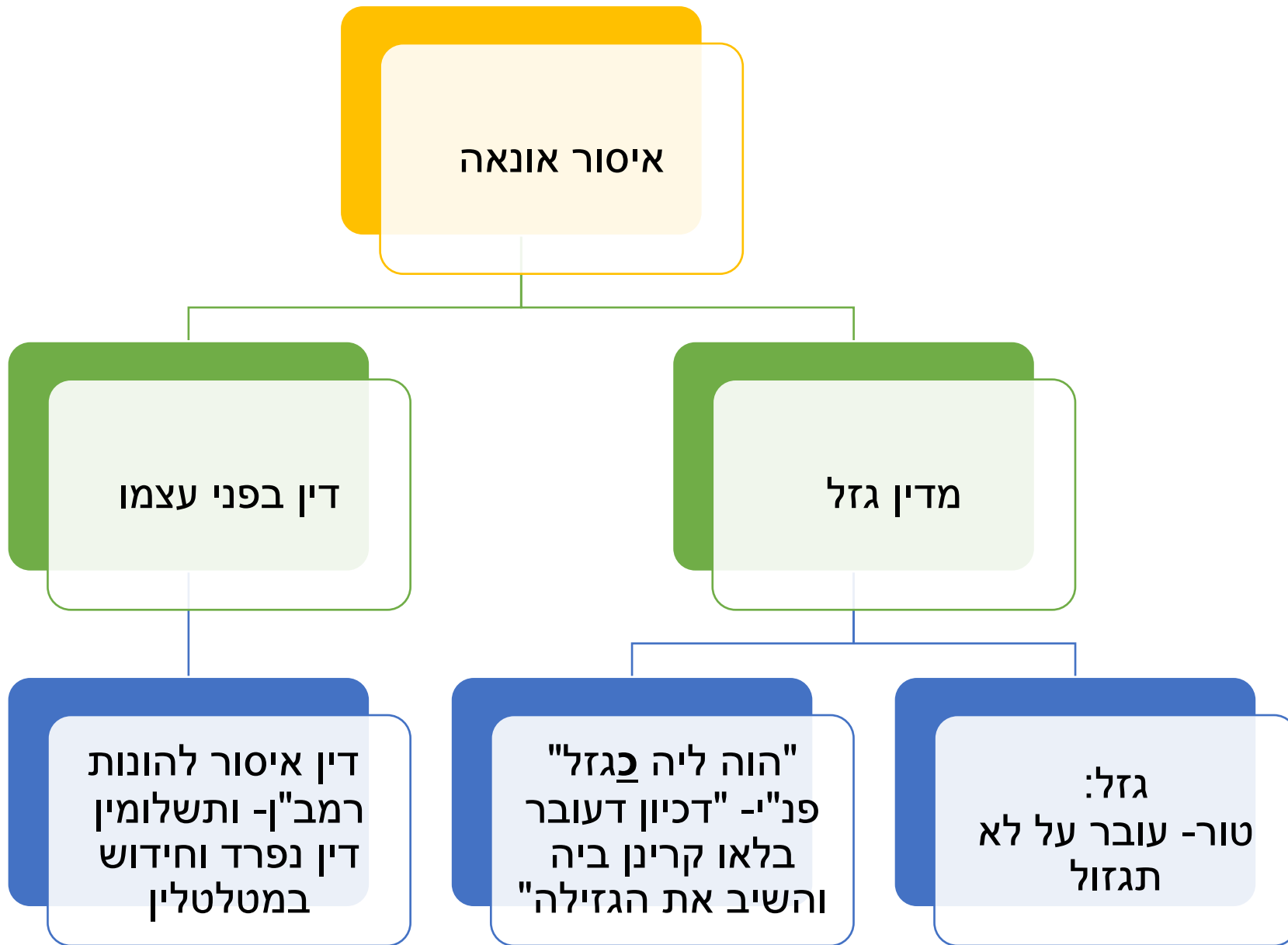
מדין גזל

"הוה ליה כגזל"
פנ"י- "דכיון דעובר בלאו
קרין ביה והשיב את
הגזילה"

גזל:
טור- עובר על לא תגזול

רמב"ן ויקרא פרק כה

... ואני חושב עוד סברא, שודאי המאנה את חבירו לדעת עובר בלאו, בין במטלטלים בין בקרקעות, שבהן דיבר הכתוב אל תונו איש את אחיו במספר שנים אחר היובל, שהוא מזהיר שיקנו וימכרו לפי השנים ולא יונו איש את אחיו. אבל רבותינו חדשו באונאה תשלומים בשתות המקח, וביטול מקח ביותר משתות, ומזה בלבד מעטו הקרקעות לפי שהאונאה בהם אפילו ביתר משתות, מחילה, כמו שהיא מחילה במטלטלים בפחות משתות, אף על פי שהוא אסור להונות כן לדעת, אבל אין דרך בני אדם לבטל ממכרם מפני אונאה מועטת כזו: ודרשו חכמים מפני שאמר הכתוב וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה דבר הנקנה מיד ליד אל תונו איש את אחיו, למדנו שיש באונאה דין מיוחד במטלטלים שאינו נוהג בקרקעות, והוא חזרת הממון, אבל אזהרת הלאו נוהגת בכולן. ולכך אמר "וכי תמכרו ממכר" לשון רבים, למוכר קרקעות ולמוכר מטלטלין, "או קנה מיד עמיתך", היחיד מהם המוכר המטלטלין מיד ליד, ואמר לכולן "אל תונו", וכיון שייחד והפריש המטלטלין ריבה בהן דין אונאה, והיא בחזרת התשלומין. וזה דבר נכון כפי המדרשים שקבלו רבותינו ברמזי התורה:

ר חיים- למה אינו הופך למקח טעות על המאנה המחזיר מעות?

חידושי ר חיים על הרמב"ם מכירה טו:א

והנראה לומר, דהנה לכאורה יש לעיין בכל אונאת שתות דעלמא דקי"ל דקנה ומחזיר אונאה, ויעו"ש ברמב"ם בהל"מ מכירה שם שפסק דאפילו אם המאנה לא ידע שמאנהו גם כן הדין כן דקנה ומחזיר אונאה, וצ"ע דכשמחזיר האונאה א"כ הא הוי לגביה טעות בדבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין דחוזר, דהרי הוא סבור שמכר לו החפץ ביותר ונמצא שהמכר נעשה בפחות, וא"כ המאנה יבטל את המקח כמו כל טעות שבמדה ושבמשקל דחוזר, ונהי דאונאה לא הויא דהא החפץ נמכר עתה בשויו, אבל טעות מיהא הוי לגבי המחזיר האונאה, ונמצא דלא נתקיים המקח כמו שעשו, וגם דנתבטלה הפסיקה, ואמאי אין המאנה יכול לחזור.

חידושי ר' חיים על הרמב"ם מכירה טו:א (המשך)

ואשר יראה מוכרח בזה, משום דבכל אונאת שתות, אי משום דין טעות הלא שתות שוה לפחות משתות דהיה צריך להיות המקח קיים כמו שפסקו זה עם זה, והא דבשתות מחזיר אונאה, הוא רק מגזירת הכתוב בפני עצמו הנאמר באונאה דשתות קנה ומחזיר אונאה, וא"כ הא נמצא דמשום עצם מעשה המקח לא היה צריך להחזיר כלל אונאה, ורק דדין תורה הוא שיחזיר, מדין החזרת אונאה שהוא זה דין וגזירת הכתוב בפני עצמו כמו החזרת גזילה. אשר ע"כ שפיר המקח מתקיים ולא דיינין ביה דין טעות לגבי המאנה וביטול הפסיקה, כיון דמדין תורה הוא שמחזיר ולא משום עצם מעשה המקח, ע"כ לא דיינין ביה דין טעות על ידי זה בהמקח. אכן כל זה הוא באונאה, דדין החזרתו הוא מגזירת הכתוב, משא"כ בטעות במדה ובמשקל ובמנין, דדין החזרתו לאו משום דין אונאה קאתינן עלי', כי אם דהוי טעות מעיקרא, א"כ ממילא דכשמחזיר את הטעות הא נמצא דבטלה הפסיקה לגבי המחזיר שנתכוין על המדה האחרת, וא"כ ממילא דבטל המקח, כיון דלא נתקיימה הפסיקה מעולם, וכמו שנתבאר.

איסור אונאה

דין בפני עצמו

דין תשלומין

מדין גזל

דין איסור להונות
רמב"ן- ותשלומין דין
נפרד וחידוש במטלטלין

גזרת הכתוב בפני עצמו,
שלמרות שהמקח תקין,
יש חיוב תשלומין
גר"ח

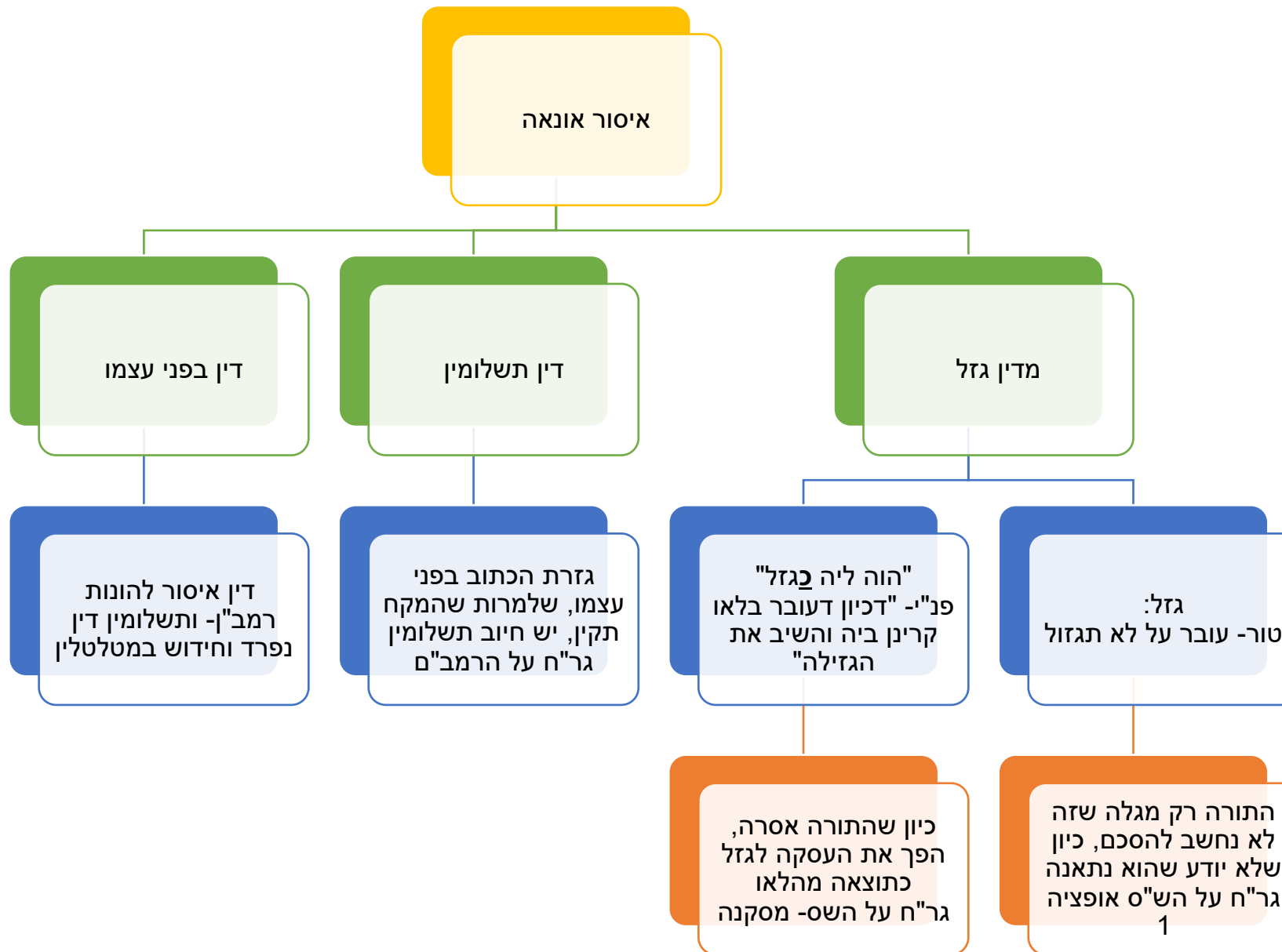
"הוה ליה כגזל"
פנ"י- "דכיון דעובר בלאו
קרינן ביה והשיב את
הגזילה"

גזל:
טור- עובר על לא תגזול

חידושי הגר"ח על הש"ס

חידושי הגר"ח על הש"ס בבא קמא דף לח עמוד א

ונראה לומר בזה דהנה יש להסתפק באונאה אם התורה גילתה דיש כאן לקיחת איסור, דדעת כזה אינו חשוב דעת, ויש כאן מעשה גזילה והלקיחה היא באיסור, או דע"י מה שאסרה התורה אונאה בלאו דלא תונו זה משוי את אונאה לגזילה. והנה בריש פ' איזהו נשך (ב"מ דף ס"א ע"א) לא לכתוב רחמנא לאו באונאה ותיתי מהנך מה לאונאה שכן דרך מקח וממכר בכך, ואם נימא דיש כאן לקיחת איסור מאי מהני ע"ז דרך מו"מ להתיר לקיחת גזילה, וע"כ צ"ל דהלאו דלא תונו משוי ליה גזילה, ולא דהוי גילוי דיש כאן לקיחת איסור, אלא דהגזילה מסתעפת מהלאו דלא תונו, ולהכי שפיר אמרינן בגמ' דכיון שדרך מו"מ בכך איך נילף מהני ואיך נדע שיש בזה איסור כלל, ולפי"ז א"ש קושית הגמ' בבכורות, דהכי פריך ל"ל קרא דאונאת עכו"ם מותרת כיון דבגזילתו ליכא לאו וא"כ באונאתו נמי ליכא לאו, וממילא כיון דליכא לאו אין כאן גזילה כלל והוי היתר גמור, דהא באונאה אין כאן לקיחת גזילה ורק דהלאו משוי ליה לגזילה, ובעכו"ם דליכא לאו אין כאן גזל כל עיקר.

איסור אונאה

דין בפני עצמו

דין תשלומין

מדין גזל

דין איסור להונות רמב"ן- ותשלומין דין נפרד וחידוש במטלטלין

גזרת הכתוב בפני עצמו, שלמרות שהמקח תקין, יש חיוב תשלומין גר"ח על הרמב"ם

"הוה ליה כגזל" פנ"י- "דכיון דעובר בלאו קרינן ביה והשיב את הגזילה"

גזל: טור- עובר על לא תגזול

כיון שהתורה אסרה, הפך את העסקה לגזל כתוצאה מהלאו גר"ח על השס- מסקנה

התורה רק מגלה שזה לא נחשב להסכם, כיון שלא יודע שהוא נתאנה גר"ח על הש"ס אופציה 1

איסור אונאה

דין בפני עצמו

דין תשלומין

מדין גזל

דין איסור להונות רמב"ן- ותשלומין דין נפרד וחיידוש במטלטלין

גזרת הכתוב בפני עצמו, שלמרות שהמקח תקין, יש חיוב תשלומין גר"ח על הרמב"ם

"הוה ליה כגזל" פנ"י- "דכיון דעובר בלאו קרינן ביה והשיב את הגזילה"

גזל:
טור- עובר על לא תגזול

נ"מ- בלי איסור לאו לאנות גוי אינו בעייתי כלל

כיון שהתורה אסרה, הפך את העסקה לגזל כתוצאה מהלאו גר"ח על השס- מסקנה

נ"מ- אסור לאנות גוי כי זה גזל

התורה רק מגלה שזה לא נחשב להסכם, כיון שלא יודע שהוא נתאנה גר"ח על הש"ס ה"א

ספר החינוך מצוה שלז

שלא להונות אחד מישראל בין זכר בין נקבה במקח ובממכר...**ועוד דרשו בזה הכתוב, אם באת לקנות קנה מישראל, שנאמר או קנה מיד עמיתך...**...שורש המצוה ידוע, כי הוא דבר שהשכל מעיד עליו, ואם לא נכתב דין הוא שיכתב, שאין ראוי לקחת ממון בני אדם דרך שקר ותרמית, אלא כל אחד יזכה בעמלו במה שיחננו האלהים בעולמו באמת וביושר. ולכל אחד ואחד יש בדבר הזה תועלת, כי כמו שהוא לא יונה אחרים גם אחרים לא יונו אותו, ואף כי יהיה אחד יודע לרמות יותר משאר בני אדם, אולי בניו לא יהיו כן וירמו אותם בני אדם, ונמצא שהדברים שוים לכל, ושהוא תועלת רב בישובו של עולם, והשם ברוך הוא לשבת יצרו... ועובר על זה ועשה אונאה לחבירו לדעת בשתות או יותר עבר על לאו זה, אבל בפחות משתות התירו זכרונם לברכה להשתכר לתגר מפני תיקון הישוב, שימצאו בני אדם צרכיהם מוכנים בכל מקום. ואין לוקין על לאו זה, לפי שניתן להישבון.

איסור אונאה

דין בפני עצמו

דין איסור להונות
-רמב"ן- ותשלומין דין
נפרד וחידוש במטלטלין

צדק בשוק

שיהא שוק חופשי, אבל
עם צדק וכנות
-ספר החינוך

דין תשלומין

גזרת הכתוב בפני
עצמו, שלמרות שהמקח
תקין, יש חיוב תשלומין
-גר"ח על הרמב"ם

מדין גזל

"הוה ליה כגזל"
-פנ"י- "דכיון דעובר
בלאו קרינן ביה והשיב
את הגזילה"

כיון שהתורה אסרה,
הפך את העסקה לגזל
כתוצאה מהלאו
-גר"ח על השס מסקנה

גזל:
טור- עובר על לא
תגזול

התורה רק מגלה שזה
לא נחשב להסכם, כיון
שלא יודע שהוא נתאנה
-גר"ח על הש"ס אופציה
1

ספרא בהר פרשה ג סוף פרק ג

(א) מנין כשהוא מוכר לא תהיה מוכר אלא לעמיתך תלמוד לומר וכי תמכרו ממכר לעמיתך ומנין כשהוא קונה לא תהיה קונה אלא מיד עמיתך ת"ל או קנה מיד עמיתך אין לי אלא קרקעות שבהם דיבר הכתוב מנין לרבות דבר המטלטל ת"ל ממכר לרבות דבר המטלטל

איסור אונאה

דין בפני עצמו

דין אחווה, שידאג לטובת
אחיר, ולא רק את הרווח
שלו (תקנה מיד אחיר
ישראל...)

דין איסור להונות
-רמב"ן- ותשלומין דין
נפרד וחידוש במטלטלין

צדק בשוק

שיהא שוק חופשי, אבל
עם צדק וכנות
-ספר החינוך

דין תשלומין

גזרת הכתוב בפני עצמו,
שלמרות שהמקח תקין,
יש חיוב תשלומין
-גר"ח על הרמב"ם

מדין גזל

"הוה ליה כגזל"
-פנ"י- "דכיון דעובר בלאו
קרינן ביה והשיב את
הגזילה"

גזל:
-טור- עובר על לא תגזול

כיון שהתורה אסרה,
הפך את העסקה לגזל
כתוצאה מהלאו
-גר"ח על השם מסקנה

התורה רק מגלה שזה
לא נחשב להסכם, כיון
שלא יודע שהוא נתאנה
-גר"ח על הש"ס אופציה
1

אונאה לפרוטות

אונאה לפרוטות

תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף נה עמוד א

חמש פרוטות הן כו', וליתני נמי האונאה פרוטה! - אמר רב כהנא: זאת

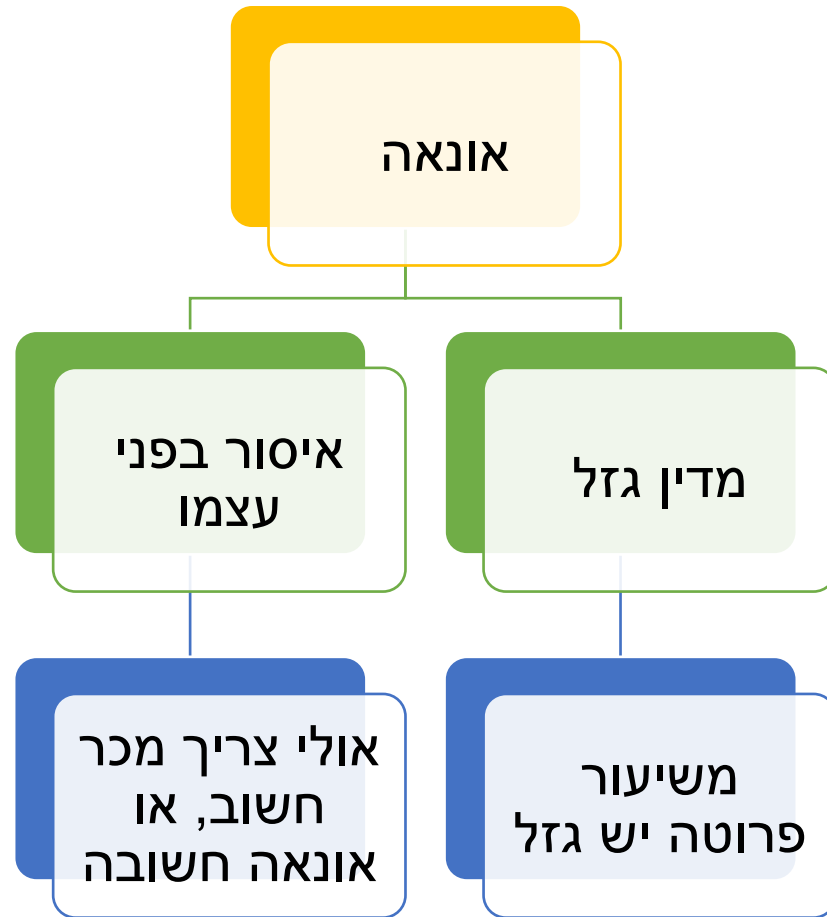
אומרת אין אונאה לפרוטות. ולוי אמר: יש אונאה לפרוטות

רא"ש מסכת בבא מציעא פרק ד סימן כ

ולוי אמר יש אונאה לפרוטות. וכתב רב אלפס ז"ל דלית הלכתא כוותיה. וסברת רב אלפס משום דמתניתין דייקא כוותיה דרב כהנא מדלא קתני אונאה. ונ"ל דברי ה"ר מאיר הלוי ז"ל שפסק הלכה כלוי. דתניא כוותיה לקמן מכאן אמרו המוכר שטרותיו לבשם יש לו אונאה ואמרינן עלה מאי קמ"ל לאפוקי מדרב כהנא דאמר אין אונאה לפרוטות קמ"ל. והא דלא קתני במתני' אונאה. מתרץ לוי דהוי בכלל גזל. והא דלא פריך גמרא ולישני כדמשני אישיבת הדיינין. משום דישיבת הדיינין עדיפא ליה לאקשוויי ולשנוויי אליבא דדברי הכל. ובכלל נמי מתרצינן אונאה. תדע לך שכן הוא מדלא פריך ממתני' ללוי ולימא דתנאי היא דלוי סבר כתנא דלקמן המוכר שטרותיו לבשם. אלא ש"מ דפשיטא ליה דמתוקמא מתני' שפיר כלוי:

תורת חיים ב"מ נה עמוד א

אין אונאה לפרוטות. לכאורה תימא כיון דבכל מקום שוה פרוטה ממונא הוא מאי שנא אונאה דלא הוי אונאה בפרוטה. עוד תימה אין אונאה לפרוטות אמאי נקט לשון רבים אין אונאה לפרוטה מיבעיא ליה ועוד אין אונאה לפרוטות אין אונאה בפרוטות הוה ליה למימר. ועוד מנא ליה למידק דאין אונאה לפרוטות דלמא הא דלא תנא אונאה משום דתנא ליה גזל כדאמר בסמוך אישיבת הדיינין. **ונראה לפרש דאונאה לא דמי לגזל דשיעור אונאה לאו בסך האונאה תליא אלא בשיעור המקח או המעות שאם הוא פחות משתות למקח אפילו נתאנה במאה סלעים אי"צ להחזיר דהכי קים להו דמחיל איניש בפחות משתות לגבי המקח ואם הוא שתות למקח אפילו לא נתאנה אלא דינר אחד צריך להחזיר דכל שהוא שתות לגבי מקח לא מחיל איניש וכיון דמתניתין לא קתני האונאה בפרוטה ס"ל לרב כהנא דאין אונאה בפרוטה דאף על גב דממונא הוא אונאה שאני דלאו בממונא תליא מלתא דהא זימנין אפילו ק' סלעים לא הוו אונאה אלא בשתות למקח תליא מילתא הלכך מקח חשוב בעינן ולהכי היכא דשתות למקח לא הוי אלא פרוטה לאו אונאה היא כיון דלאו מקח חשוב הוא דאינו בכלל דינרין ומעות ואיסורין אלא בכלל פרוטות דהיינו ו' פרוטות ובמקח כל דהו כי האי סבירא ליה דעביד איניש דמחיל אפילו בשתות והיינו דקאמר אין אונאה לפרוטות כלומר למקח כל דהו שהוא בכלל פרוטות אף על גב דנתאנה בפרוטה דממונא כיון דאין המקח חשוב אין בו דין אונאה.**

אונאה מבעל הבית

תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף נא עמוד א

אבל בלוקח מבעל הבית - אין לו עליו אונאה....אתא לקמיה דרב חסדא.
אמר ליה: לא שנו אלא בלוקח מן התגר, אבל בלוקח מן בעל הבית - אין לו
עליו אונאה. - אמר ליה רב דימי: ישר, וכן אמר רבי אלעזר. - ישר. - והא אנן
תנן: כשם שאונאה להדיוט כך אונאה לתגר, מאן הדיוט - לאו בעל הבית? -
אמר רב חסדא: בצדרייתא, **אבל מאני תשמישתיה דיקירי עליה - לא מזבין**
להו אי לאו בדמי יתירי.

רש"י מסכת בבא מציעא דף נא עמוד א

מבעל הבית - תכשיטין וכלי תשמיש שלו חביבין עליו, ואינו מוכרן אלא
ביוקר, והוה ליה כמפרש יודע אני שיש בו אונאה, דאמרינן לקמן אין לו עליו
אונאה, כך מצאתי בשאלתות דרב אחאי (פרשת בהר סימן קיג).

תוספות הרא"ש מסכת בבא מציעא דף נא עמוד א

אבל בלוקח מבעל הבית אין לו אונאה. **מסתברא דדוקא עד שתות** אמר הכי דומיא דהנך תרי עובדי אבל ביתר משתות לא, ואע"ג דבשאלתות דרב אחאי מדמי לה לההיא דלקמן חפץ זה שאני מוכר לך במאתים יודע אני שאינו שוה אלא מנה, לא דימה אותו אלא שנדע הטעם למה אין לבעל הבית אונאה ובא להשמיענו משום דהוי כמפרש, **ומיהו לא דמי לגמרי דהתם פירש בהדיא אבל הכא די לנו שנאמר דהוי כמפרש עד שתות ולא בדבר מופלג**, וכן עשה ר"י מעשה, **ויראה לי כיון דטעמא משום דהוי כמפרש צריך שידע הקונה שהמוכר הוא בעל הבית** הילכך מחל על האונאה אבל אם לא הכירו שהוא בעל הבית או שמכר ע"י סרסור יש לו אונאה, והנהו עובדי דכיפי וורדשכי אע"ג דהלוקח לא מחל על אונאתו כיון דמבעל הבית לקח לא פלוג רבנן דאם לא כן יש חלוק בין לוקח עם הארץ בין תלמיד חכם אלא חכמים השוו מדותיהם דכל היכא שהלוקח יודע שהמוכר בעל הבית אין לו אונאה.

חידושי הרשב"א מסכת בבא מציעא דף נא עמוד א

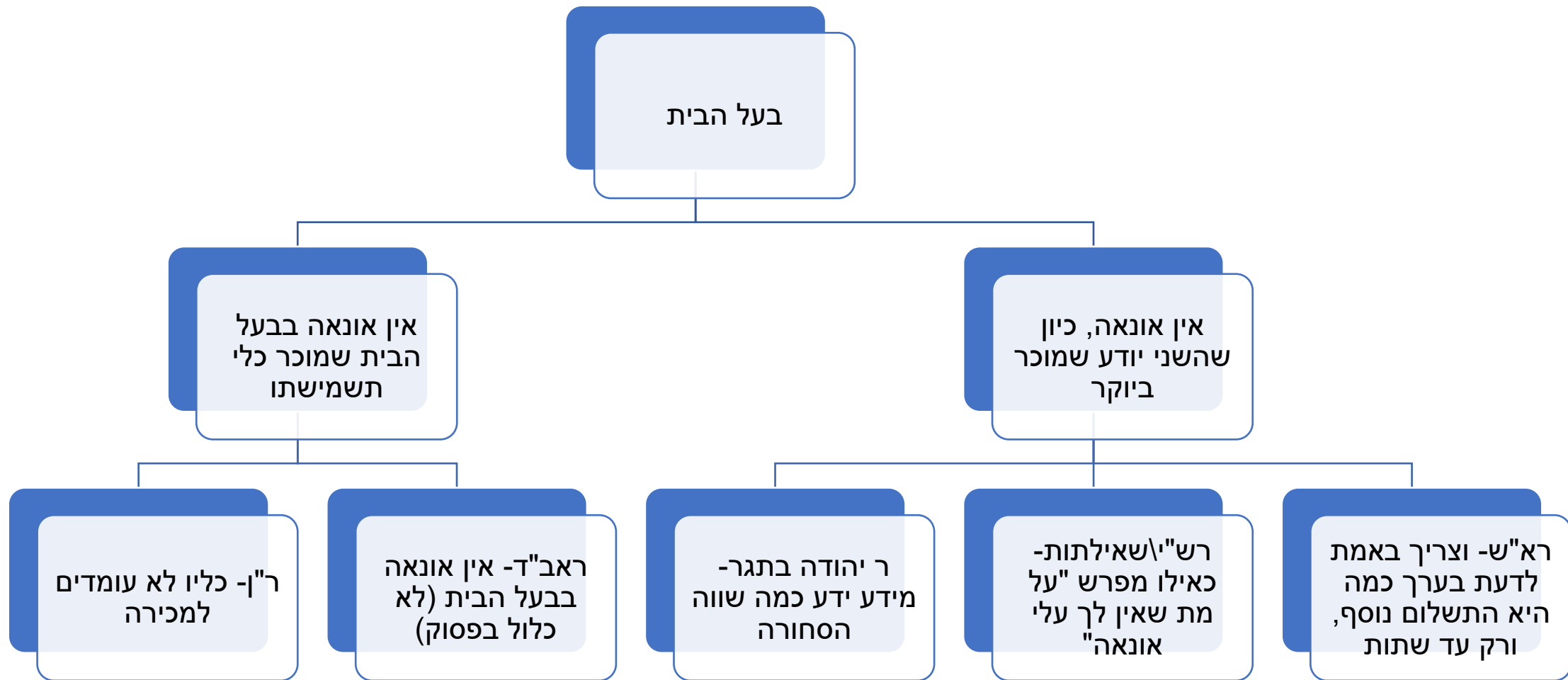
אבל מוכר דאמרי אינשי זבין אוביד אימא לא קמ"ל, הקשה הראב"ד ז"ל ע"כ קרא
לאו במאני דבעל הבית דהוא לית ליה אונאה אלא בתגר ואטו תגר דמזבין מי
מוביד אדרבה ארווחי מרווח, וסלקא ליה בקושיא. ולי נראה דהאי צריכותא בכל דהו
סגי לן ולא טעמא רבה היא, ומשום דאיכא מוכר דמוביד כבעה"ב במאני
תשמישתיה ואי נמי בקרקעותיו הו"א דליכא אונאה לשום מוכר דלא חלקה תורה
ומש"ה אצטריך.

שיטה מקובצת מסכת בבא מציעא דף נא עמוד א

ר"ן- אבל הרשב"א והר"ן כתבו דלוקח מבעל הבית אפילו בטול מקח אין לו דאי לאו
דיהבי ליה דמי יתירי לא מזבין מאניה. עד כאן:

תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף נא עמוד א

משנה. אחד הלוקח ואחד המוכר יש להן אונאה. כשם שאונאה להדיוט כך אונאה לתגר. ורבי יהודה אומר: אין אונאה לתגר..גמ'...רבי יהודה אומר אין אונאה לתגר. משום שהוא תגר אין לו אונאה? - אמר רב נחמן אמר רב: בתגר ספסר שנו. מאי טעמא - מידע ידע זבינתיה כמה שויא, ואחולי אחיל גביה. והאי דזבנא הכי - משום דאתרמיא ליה זבינתא אחריתי. - והשתא מיהא קא הדר ביה! - רב אשי אמר: מאי אין לתגר אונאה - אינו בתורת אונאה, שאפילו פחות מכדי אונאה חוזר. תניא כוותיה דרב נחמן, רבי יהודה אומר: תגר אין לו אונאה, מפני שהוא בקי.

בעל הבית

אין אונאה בבעל הבית
שמוכר כלי תשמישתו

חכמים-לתגר יש אונאה,
למרות שידע כמה שווה
הסחורה

כי יש מחיר בשוק, ואתה
לא נותן לו כסף כנגד
השווי שאתה מקבל

ראב"ד- אין אונאה בבעל
הבית (לא כלול בפסוק)
ר"ן- כליו לא עומדים
למכירה

צדק השוק, וזה לא
בשוק, כיון שלא עומדים
למכירה (כמו קניית
חלק מחברה שלא רשום
בבורסה)

דין פרקטי - אין אונאה,
כיון שהשני יודע שמוכר
ביוקר

ר יהודה בתגר- מידע
ידע כמה שווה הסחורה

רש"י\שאילתות- כאילו
מפרש "על מת שאין לך
עלי אונאה"

רא"ש- וצריך באמת
לדעת בערך כמה היא
התשלום נוסף, ורק עד
שתות

איך מגדירים את השווי?

תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף נו עמוד א

משנה. אלו דברים שאין להם אונאה: העבדים, והשטרות, והקרקעות, וההקדשות...רבי יהודה אומר: אף המוכר ספר תורה, בהמה, ומרגלית - אין להם אונאה. אמרו לו: לא אמרו אלא את אלו. גמ' דף נח עמוד ב - רבי יהודה אומר אף המוכר ספר תורה, מרגלית, ובהמה אין להם אונאה. תניא, רבי יהודה אומר: אף המוכר ספר תורה אין לה אונאה, לפי שאין קץ לדמיה. בהמה ומרגלית אין להם אונאה - מפני שאדם רוצה לזווגן. אמרו לו: והלא הכל אדם רוצה לזווגן! - ורבי יהודה: הני חשיבי ליה, והני לא חשיבי ליה. - ועד כמה? - אמר אמימר: עד כדי דמיהם. תניא, רבי יהודה בן בתירא אומר: אף המוכר סוס וסייף וחטיטום במלחמה אין להם אונאה, מפני שיש בהן חיי נפש.

ר יהודה - כיון שהוא מוכן לשלם ביוקר כי לו שימושי במיוחד,
אפילו היה יודע שזה מוגזם היה משלם (ואין כאן חוסר ידיעה)

רש"י מסכת בבא מציעא דף נח עמוד ב

לזווגן - מי שיש לו שור יפה לחרישה מחזר על אחר שכמותו לצמדו עמו בעול, שהמצמיד
שור חלש עם הבריא מקלקל את הבריא, וכן מרגלית נאה (עם חבירתה) למלאות עם
חבירתה בזהב מן היחידית.

חידושי הרמב"ן מסכת בבא מציעא דף נח עמוד ב

הא דאמר רבי יהודה ספר תורה בהמה ומרגלית אין להם אונאה מפני שאדם רוצה לזווגן.
דוקא שנתאנה לוקח אבל נתאנה מוכר חוזר כ"ש באלו שחביבין עליו ביותר, אבל לוקח
פעמים שלוקח ביותר מדמיהן עד כדי דמיהן אבל כדי דמיהן יש להם אונאה ואומדן דעתא
הוא, ומיהו לית הלכתא כר' יהודה כדקא פסק רבינו הגאון שכך דעתו של רבינו הגדול ז"ל.

תלמוד בבלי מסכת קידושין דף ח עמוד א

אמר רב יוסף: מנא אמינא לה? דתניא: עגל זה לפדיון בני, טלית זה לפדיון בני - לא אמר כלום; עגל זה בחמש סלעים לפדיון בני, טלית זו בחמש סלעים לפדיון בני - בנו פדוי; האי פדיון היכי דמי? אילימא דלא שוי, כל כמיניה? אלא לאו אף על גב דשוי, וכיון דלא קייצי - לא. לא, לעולם דלא שוי, וכגון דקביל כהן עילויה; כי הא דרב כהנא שקיל סודרא מבי פדיון הבן, אמר ליה: לדידי חזי לי חמש סלעים. אמר רב אשי: לא אמרן אלא כגון רב כהנא, דגברא רבה הוא ומבעי ליה סודרא ארישיה, אבל כולי עלמא לא; כי הא דמר בר רב אשי זבן סודרא מאימיה דרבה מקובי, שוי עשרה בתליסר.

ריטב"א קידושין דף ח עמוד א

ושמעין מהכא שהמוכר חפץ לחבירו בשית ובשוק לא שוו אלא חמשה, אי
להאי לוקח שוי שיתא אין בו אונאה דבתר דידיה אזלינן כי היכי דחשבינן
ליה הכא דשוי חמש סלעים, מיהו [דוקא] בדשוי לזבונא שיתא כי אורחיה,
אבל אי לדידיה לא שוי אלא מפני שהוא דחוק בדבר הא ודאי קציצה מתוך
הדחק לא שמה קציצה ואפילו נתן לו הדמים חוזר וגובה אותם ממנו, והכי
מוכח ביבמות (ק"ו א')

הלא פוסקים כחמים, שזה שהלוקח דחוק להם, לא פותר מבעיון אונאה!?

קצות החושן סימן רכז ס"ק א

והנה מה שכתב דהיכא דשוה להאי לוקח שיתא אזלינן בתר דידיה, קשה מהא דקי"ל
(בסעיף ט"ו) דאפילו במרגליות ושאר דברים שאדם רוצה לזווגן יש לו אונאה, ומשמע
דאפילו הלוקח גופיה צריך לו.

נתיבות המשפט רסד:ח

ולזה פסק גם כן הריטב"א שם, דאי שוה לדידיה, דאין בו אונאה, והיינו בידע. ובזה
נסתלקה קושית הקצוה"ח בסימן רכ"ז [סק"א] מהא דמרגליות דאדם רוצה לזווגן, ואפילו
הכי יש בו אונאה.

שו"ת שואל ומשיב תנ"א:פא

אך חלילה שיטעה בזה הריטב"א אבל כוונת דברי הריטב"א נלפע"ד דיש שתי מיני שווי יש ששוה לזה מפני שיוכל לעשות מהם כלי נאה ע"ד שאמר שיכול לזווגם בזה לא קי"ל כר"י רק כרבנן דמ"מ אין לו שווי בעצם ויש מין שווי ששוה בעצמו ע"ד שאמרו מלתא אלבישיהו יקירא והיינו שמי שרגיל ללבוש מעיל זה יודע שווי הדבר עד"מ יש בגדים שהחשובים הולכים בהם או שבני מדינה אחת רגילים ללבשו ובני מדינה אחרת אין דרכם ללבשם רק לפרקים וא"כ מי שבא מאותה מדינה שרגילים ללבשו לזה יש לו שווי בעצם א"כ אין בו אונאה ושפיר למדו מדר"כ דגברא רבא הוא ומבעיא לי' סודרא והיינו שאדם אחר אין דרכו ללבשו ואינו שוה באמת כ"כ אבל ר"כ דצריך לילך בסודרא מפני חשיבתו לזה באמת שוה בעצם כ"כ א"כ אף שבשוקא לא שוה רק חמש היינו משום שאין רגילין ללבשו אבל אם זה הלוקח הוא מאנשים שדרכם ללבשו בזה ל"ש אונאה דלדידי' שוה לו כ"כ וז"ב כשמש לפע"ד:

